

SIYOSIY NUTQDA SAMIMIYLIK

Mirzakamolova Sadoqatxon Sayidaxmadovna.

Navoiy Davlat Pedagogika Instituti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Siyosiy nutqda notiqning bosh harakatlari va ko'z harakatlari nutqqa sezilarli darajada ta'sir o'tkazadi. Lekin qo'l harakatlari nisbatan notiq eng ko'p qo'llovchi va ta'sir doirasi kuchli bo'lgan noverbal vositalardandir.

Kalit so'zi: nutq, siyosiy nutq, vosita, ta'sirchanlik

Agar notiq nutq paytida faqatgina bir qo'li bilan imo-ishora qilsa, bu g'ayritabiiy ko'rinadi. Shuning uchun ikkala qo'lni ham barobar ishlatish kerak. Yoki ularni navbat bilan ishlatganda ham teng miqdorda ishlatishga harakat qilish kerak, 7-8 ta harakatni o'ng qo'l- u 2-3tasini chap qo'l qilmasin.

50-100-500 odam sig'adigan zalda bo'ladigan uchrashuvlarda qo'l bilan qilinadigan kichik imo-ishoralar birinchi qatorda boshqa hech kimga ko'rinmaydi. Shuning uchun bu holatda keng imo-ishoralardan foydalangan ma'qul.

Keng imo-ishoralar notiq haqida tinglovchilarga o'ziga ishongan, rahnamo, kichik imo-ishoralar esa o'ziga ishonmaydigan shaxs sifatida ma'lumot beradi. [3:80]

Xullas, imo-ishoralar, tana harakatlari siyosiy nutqda notiq uchun mavzuning mazmun-mohiyatini ochishda bosh yordamchi vositalardir. Ulardan foydalanish ham alohida ko'nikma va mahorat talab etadi.

Ayrim hollarda imo-ishoralar o'ta tartibsiz qilinaveradi va ularning gapirilayotgan nutqqa umuman aloqasi bo'lmaydi. Odatda bu tinglovchilarning ozgina jahlini chiqaradi. Ularga notiq sarosimaga tushayotgan, ortiqcha harakatlar qilayotgan, nima qilishni bilmayotgandek tuyiladi.

Imo-ishoralarning nomuvofiqligi ma'ruzaga juda katta zarar keltirishi mumkin.

— “Assalomu alaykum, hurmatli onaxonlar va otaxonlar” — notiq “onaxonlar” deganda erkaklar tomonni, “otaxonlar” deganda ayollar tomonni ko'rsatsa, notiqning saviyasiga, nutqning mazmuniga juda katta salbiy ta'sir ko'rsatadi. Biz nutqimiz davomida tinglovchilarga yetkazib bergan ma'noning faqat 30%i gina bevosita so'zlar orqali ifodalanar ekan. Boshqacha qilib aytganda, agar muloqot paytida suhbatdoshingiz sizdan 1000 ta signal qabul qilgan bo'lsa, shundan faqat 300 tasigina so'zlar orqali yetkazilib berilar ekan. Yana ba'zi manbalarda bu ko'rsatkich 20% deb beriladi. Imo-ishoralar bugun fanda katta ahamiyatga egaki, hatto u alohida soha “Tana tili” sifatida tadqiq qilinmoqda.

Tana tilini imo-ishoralar tili bilan adashtirib yubormaslik juda muhimdir. Zero imo-ishoralar tili, masalan, harbiylarda, aniq va mutloq ma'noga ega bo'lib, faqat bir yo'sinda tushuniladi. Bunga sabab, harbiy operatsiya paytida har bir imo-ishora bir xil tushunilishi shart. Shundagina hamma askarlar birgalikda va aniq harakat qila oladi. Aks holda tarqoqlik kelib chiqadi. Tana tilida esa aynan bir xil belgi holatdan kelib chiqib turlicha talqin qilinishi mumkin. Yuqorida aytganimizdek, javob berayotib nigohini olib qochgan odam yolg'on gapirayotgan bo'lishi mumkin. Lekin bu odam o'zini hijolatchilikdan qutqarish uchun nigohini olib qochgan bo'lishi ham mumkin. Masalan, Yapon madaniyatida ko'zga tik qaragan holda javob berish qo'pollik, ayrim holatlarda esa hurmatsizlik deb hisoblanadi.

Tana tilining yana bir o'ziga xos jihati shuki, uning ba'zi elementlari dunyodagi barcha xalqlar uchun bir xil tegishli (universal) bo'lishi mumkin. Masalan, nutq paytidagi tabassum barcha millatlarda samimiyat va

do'stona munosabat belgisidir. Biroq, tana tilining boshqa elementlari har bir millatning madaniyati, yashash muhiti va axloqiy me'yorlaridan kelib chiqib, turlicha bo'lishi mumkin.

Misol uchun, ko'p millatlar uchun qo'lni musht qilib bosh barmoqni yuqoriga ko'tarish "yaxshi, zo'r" degan ma'nolarni bildiradi, lekin ba'zi millatlarda xuddi shu ishora haqoratni ifodalaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Расулов Қ.А. Ўзбек мулоқот хулқининг функционал хосланиши: Филол.фан.номз. дис.автореф. – Тошкент, 2008, 12-13-б.
2. Ўринбоев Б. Сухбатлашиш одоби.//Ўзбек тилшунослиги масалалар. - Самарқанд, 2006, 26-27-б

